

КО СМЕ ДА СУДИ ТЕКСТУ?

Елиезер Папо, *Часовничар и сачасници: збирка њосџисџорисџких џрича (с домаћим задацима) џодијељена у џеџ часова и најмање четири одмора*, Агора, Зрењанин – Нови Сад 2023

Срећни смо ако нас у последњем моменту дочека ован запетљан у жбуњу и замени оно што смо били спремни тешка срца да жртвујемо. Међутим, да ли је Аврам тешка срца пошао на брдо да жртвује сина? Папо пише: „Чињеница да нешто не пише не значи да се то није десило”, али одмах кроз други лик једног од сачасника упозорава да логика текста наводи на супротно размишљање – ако не пише, није се десило. Да ли је Аврам потпуно равнодушан натоварио сину дрва на леђа и повео га у смрт, ни у једном моменту не жалећи у својој потпуној преданости Богу и савршеној вери у Божији план, или је био очајан, али је желео да докаже своју покорност и беспрекорну жртву? О овом и сличним питањима расправљају часовничар (учитељ Торе) и сачасници (његови ученици) у књизи Елиезера Папе *Часовничар и сачасници*.

Једна од првих лекција коју обрађују часовничар и сачасници је однос форме и садржаја, те ћемо и ми овде прокоментарисати форму Папине књиге, будући да је то и самом писцу важно, мада му је ипак важнији садржај, како ће се показати. Жанровска одредница из поднасловa „збирка постисторијских прича (с домаћим задацима) подијељена у пет часова и најмање четири одмора”, сведочи о постмодерној оријентацији ове књиге, макар када је у питању формално одређење текста. Смена поетских и прозних делова чини текст хибридним и шароликим, а одреднице у насловима поглавља (претчас, час, мали одмор, велики одмор, време после школе) подразумевају и школски, васпитно-образовни дискурс. Домаћи задаци (читање Прве и Друге књиге Мојсијеве) чине и нас, читаоце, сачасницима и активно (и успешно) нас укључују у расправу о библијском тексту, о Аврамовом јеванђељу с посебним освртом на савез између Бога и Аврама, у расправу о Аврамовом односу са Исаком, и коначно, о познатој епизоди у којој Аврам пристаје да жртвује Исака. То је што се тиче форме. У вези са истом, запазили смо један коментар сачасника који бисмо могли да тумачимо као аутопоетички навод писца, мада за то немамо довољно доказа, а гласи: „Основни људски задатак је, дакле: не дозволити да неопходност форме угрози сам садржај; остати отворен за божанску интервенцију.” Како је ово коначан коментар сачасника о односу форме и садржаја, усудили смо се претпоставити да би то могао бити и став писца. Садржај је свакако модеран као што је библијски текст одувек био и биће. У њему нема ништа што је *џосџ* које ништа добро не доноси ни постистини, постхришћанству, ни постдемократији, ни постхуманизму. Стога Папино *џосџ* у „постисторијске приче” тумачимо

као превазилажење историје и превазилажење граница времена појмљивог људском уму, те приближавање божанском времену – а томе у прилог иде и друга одредница из подналова која гласи – „негдје, некад”.

На првом часу часовничар и сачасници разматрају однос садржаја и форме на примеру из Старог завета, још конкретније од двадесет и седмог стиха једанаесте главе до једанаестог стиха двадесет и пете главе Прве књиге Мојсијево – а домаћи задатак пре часа је био да прочитамо ове стихове како бисмо могли пажљивије да посматрамо расправу, или да у њој учествујемо, с тим да ово друго управо чинимо писањем овог текста. Папо на моменте суптилном, на моменте експлицитнијом дијалектиком исписује закључке до којих долазе часовничар и сачасници, увек будно мотрећи на логичку исправност и могућности које пружа текст. Некада за нијансу избегавајући херменеутичко насиље, доводи и своје сачаснике и нас до катарзичног провиђања усред релативно познатог текста. Тако се на овом часу истовремено бавимо Богом и душом кроз читање Аврамовог јеванђеља, али и основним проблемима теорије књижевности. Оваква, двострука улога текста, или дупли слој значења, јесте оно добро што постмодернистичко писање доноси овој књизи. Да се аутор штити од поменутог херменеутичког насиља, видимо у сучељавању два сачасника, када један пита на основу чега смемо судити Богу, да би овај одговорио да се не ради о суђењу Богу него о „просуђивању текста”, а онда добио и питање на основу чега би судио тексту? Некада вреди покушати да се да одговор на ово питање.

Други час тематизује смисао савеза са Богом да би се на концу дошло до закључка да „само најсавршенији Писац може створити Књигу у којој ликови пишу сами себе.” Ако су ликови у библијском тексту људи као и ми (с обзиром на то да је библијски текст и историјски текст), онда је Писац Бог који ствара људе и од њих тражи савез са њим. Иако је овде реч о Старом завету, тумачи Новог завета знају да је Бог и човек, или то може постати, те дедукцијом, долазимо до закључка да је поменути савез, савез човека са човеком и то опет говори о исконској, а у постхришћанском свету постмодерне књижевности потпуно иронизованој и приказаној жељи за миром у свету. Овде поново уочавамо да формално постмодернистичко одређење текста не кореспондира са садржајем, садржај дакле не потенцира различите струје, расточене идентитете и истине већ тежи уједињењу у Богу и сарадњи човека са човеком.

Трећи час испитује Божију самовољу и дотиче се игре означеног и означитеља, а онда се поново очеше о форму и садржај, о љуштуру и пунину, и покреће се питање да ли се приликом промене речи у неку другу мења и смисао онога што означава. Да ли именованем ствари дотичемо њихову суштину или се још више удаљавамо од њих?¹ А ту

¹ Интересантан је коментар Кристофера Батлера поводом методе деконструкције и њених претерано оштрих начела: „Али читајући Бодријара и њему

је и разматрање познате максиме *nomen est omen*, која даље залази и у непрегледно поље судбине, њеног постојања и значења. Такође, овде је веома занимљиво запажање једног сачасника, а тиче се другог слоја овог текста, који се бави науком о књижевности: „Није да остатак стиха тумачим тако због овог глагола – него глагол тумачим онако како га тумачим због остатка стиха.”

Четврти час доноси нам прегледне карактеристике класичног лика патријархалног оца. Лик Аврама, *pater familias*-а, добро је полазиште за проучавање сличних ликова у другим текстовима и другим књижевностима. Дат је простор и разматрању односа између оца и сина, те критички превише хладног и незаинтересованог оца, с тим да је подложно дискусији да ли је Аврам заиста такав и био. Овај час је увод у час пети на којем се сагледава однос Аврама и Исака у светлу жртве оца или жртве сина, а о томе смо говорили на самом почетку овог текста.

Многи постомодернистички текстови покушавају да укључе читаоца у стварање дела, у изградњу текста, а Папо је то успео. Читање ове књиге тражи да прихватимо игру писца и урадимо домаће задатке, посегнемо за другим текстом. Заиста желимо да видимо ко је од сачасника (учесника) у овом текстуалном ислеђивању направио најмању логичку грешку. Ипак, не треба сметнути с ума оно што свети оци кажу о тумачењу библијског текста – Бог се нама кроз Стари и Нови завет открива само онолико колико можемо да поднесемо, а све остало што ми чинимо је само играње, само завођење текста.

Поетски делови ове књиге, мали и велики одмори, резервисани су за поетске експерименте сачасника. Теме које су обрађене нису наивне: љубав, смрт, самољубље, расположење лирског субјекта, сатира, песничка инспирација и још по нешто. Међутим, функција песама изазива аналитичку пажњу, јер је њихова улога да врати фокус на тзв. општа места и растерети након часа, тј. прозног текста који је „до гуше” у појединачном. Од општег ка појединачном, методом дедукције, служили су се и сачасници приликом тумачења Аврамовог јеванђеља. Мање или више успешно, на читаоцима је да просуде, ако смеју да суде тексту.

Мр Јелена ЗЕЛЕНОВИЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Докторске студије
jelenazekazelenovic@gmail.com

сличне, помислили бисте да једемо, пијемо и спавамо на чистим означитељима и са њима.” Кристофер Батлер, *Постмодернизам: сасвим крајак увод*, прев. Предраг Мирчетић, Службени гласник, Београд 2012, 131.